

Rijkswaterstaat
Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat

Ontwerp Voorkeursbeslissing

Verkenning Wieringerhoek

Rijkswaterstaat, Staatsbosbeheer, Rijksdienst voor Ondernemend Nederland

23 november 2022

Water. Wegen. Werken. Rijkswaterstaat.

Ontwerp Voorkeursbeslissing

Verkenning Wieringerhoek

Rijkswaterstaat, Staatsbosbeheer, Rijksdienst voor Ondernemend Nederland

23 november 2022

Inhoud

1. Inleiding	4
2. Ontwerp Voorkeursbeslissing	5
2.1 Verdere uitwerking zoete ecotopen rond Klimaatbuffer IJsselmeer (met PWN)	5
2.2 Financiële bijdrage: Project Verbetering natte infrastructuur Noordkop (door HHNK)	6
2.3 Vervolgstudie: zoet-zoutovergang i.c.m. zoutbeheersing Den Oever (RWS)	6
2.4 Nader te bestemmen financiële reservering	6
2.5 MIRT verkenning Wieringerhoek	6
2.6 Toelichting	6
3. Participatie	8
3.1 Reageren?	8
4. Uitgebreide beschrijving onderdelen Ontwerp Voorkeursbeslissing	9
4.1 Verdere uitwerking zoete ecotopen rond Klimaatbuffer IJsselmeer (met PWN)	9
4.2 Financiële bijdrage: Project Verbetering natte infrastructuur Noordkop (door HHNK)	10
4.3 Vervolgstudie: zoet-zoutovergang i.c.m. zoutbeheersing Den Oever (RWS)	10
4.4 Nader te bestemmen financiële reservering	11
5. Toelichting totstandkoming Ontwerp Voorkeursbeslissing	12

1 Inleiding

Het project Wieringerhoek is onderdeel van de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW) en de Agenda IJsselmeergebied 2050. Het doel van de PAGW is het verbeteren van de ecologische waterkwaliteit, ook in het IJsselmeergebied. Het IJsselmeergebied is het grootste aaneengesloten zoetwatergebied in Noordwest-Europa. Het heeft een grote betekenis voor de natuur. Zo is het IJsselmeer aangewezen als Natura-2000 gebied. Het IJsselmeergebied is daarnaast van groot belang als bron voor zoetwater voor de drinkwaterbereiding en de landbouw. Ook is het een belangrijk recreatiegebied. De diverse maatschappelijke functies van het IJsselmeergebied blijven in de toekomst alleen mogelijk als het ecosysteem robuust genoeg is om de gevolgen van klimaatverandering en gebruik veerkrachtig op te vangen.

In de Startbeslissing Wieringerhoek is als hoofddoel van het project opgenomen; “het versterken van het deltakarakter van de verbinding IJsselmeer-Waddenzee door natuurlijke overgangen te creëren”. In de MIRT Verkenningsfase is dit verder uitgewerkt en onderverdeeld in drie projectdoelen:

- het toevoegen van ontbrekende zoete leefgebieden (ecotopen) in de overgang van land naar water;
- het versterken van de verbinding tussen Waddenzee en IJsselmeer door het creëren van een zoet-zoutovergang en het versterken van de verbinding tussen IJsselmeer en achterland voor zoetwatersoorten;
- het bijdragen aan het beheersen van de zoutindringing.

De minister van Infrastructuur en Waterstaat (IenW) heeft, in afstemming met de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV), van 31 maart 2020 tot en met 11 mei 2020 de Startbeslissing, de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) en de kennisgeving Participatie voor het project Wieringerhoek ter visie gelegd. Daarna is de MIRT-verkenningsfase gestart.

2 Ontwerp Voorkeursbeslissing

De minister van IenW besluit in afstemming met de minister voor Natuur en Stikstof (NenS) op grond van de resultaten van de MIRT-verkenning tot het vaststellen van de voorgenomen maatregelen voor het project Wieringerhoek. Hierbij is rekening gehouden met de beoordeling van het doelbereik en de effecten in het MER, de beschouwing van kansrijke meekoppelkansen in het MER, financiële haalbaarheid en effectiviteit en de bestuurlijke adviezen.

Uit de MER blijkt dat het toevoegen van ontbrekende zoete leefgebieden van land naar water essentieel zijn voor de verbetering van de ecologische waterkwaliteit en dat niet zozeer de locatie maar met name de omvang (ha) daarvoor bepalend zijn. Daarom is gezocht naar mogelijkheden om met het beschikbare budget zoveel mogelijk zoete ecotopen -en daarmee doelbereik- te realiseren.

In het MER blijkt het combineren met andere projecten en initiatieven het meest kosteneffectief, waarmee met het beschikbare budget, het meeste doelbereik kan worden gerealiseerd. De plannen zoals beschikbaar in februari 2021 zijn gebruikt voor de beoordeling. Eventuele aanpassingen en veranderingen van deze plannen zijn daarmee geen onderdeel van dit MER. De opwek van zonne-energie in de Wieringerhoek uit Buitendijks Plan wordt onderdeel van een nieuw verkenningspoot binnen het programma 'Opwek van Energie op Rijksvastgoed' – met nieuwe (milieu)onderzoeken. De volgende onderdelen behoren tot de Ontwerp Voorkeursbeslissing:

2.1 Verdere uitwerking zoete ecotopen rond Klimaatbuffer IJsselmeer (met PWN)

Verdere uitwerking van de aanleg van zoete ecotopen als onderdeel van een door PWN Waterleidingbedrijf Noord-Holland (hierna: PWN) aan te leggen Klimaatbuffer IJsselmeer, onder voorwaarde dat de gehele Klimaatbuffer uitgevoerd en volledig gefinancierd kan worden. Voor de uitwerking en uitvoering van het natuurdeel van de Klimaatbuffer wordt binnen het PAGW-Wieringerhoek een budget van €15mln gereserveerd. **Binnen een jaar na het nemen van de Voorkeursbeslissing dient zicht te zijn op de financiering van het gehele project (drinkwaterbuffer én natuurontwikkeling). Het leren hoe een gecombineerd concept van drinkwaterwinning en natuurontwikkeling kan werken voor verbetering van waterbeschikbaarheid, waterkwaliteit én ecologische robuustheid op langere termijn is een belangrijk onderdeel van het project. De Klimaatbuffer IJsselmeer is een project waarin PWN, regio en Rijk samenwerken en dat wordt getrokken door PWN.**

2.2 Financiële bijdrage: Project Verbetering natte infrastructuur Noordkop (door HHNK)

Een bijdrage van €5mln aan het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (HHNK) ten behoeve van het project Verbetering natte infrastructuur Noordkop (hierna: Noordkop), specifiek voor de realisatie van;

- een meer geleidelijke zoet-zoutovergang in de Amstelmeerboezem, door achter de spuisluis Oostoever een brakke overgangzone van circa 14 ha aan te leggen met gedempte getijdewerking;
- een vispassage bij de Stontelerkeersluis die het IJsselmeer met het Amstelmeerkanaal, en zo het achterland en de zoet-zoutovergang in het Balgzandkanaal verbindt.

Gedetailleerde afspraken over de PAGW-bijdrage aan HHNK worden opgenomen in een Bestuursovereenkomst.

2.3 Vervolgstudie: zoet-zoutovergang i.c.m. zoutbeheersing Den Oever (RWS)

Nadere studie door Rijkswaterstaat Midden-Nederland naar de mogelijkheden voor een zoet-zoutovergang in het IJsselmeer langs de Afsluitdijk in combinatie met de zoutbeheersende maatregelen bij Den Oever. De variantenstudie loopt tot 2024 in opdracht van het Deltaprogramma Zoetwater fase II en onderzoekt de gecombineerde mogelijkheden van zoutbeheersing ter bescherming van de zoetwatervoorraad en een zoet-zoutovergang ten behoeve van ecologische waterkwaliteit en vismigratiemogelijkheden. Hierbij zijn geen PAGW-middelen betrokken.

2.4 Nader te bestemmen financiële reservering

Een bedrag van €15mln uit het totaalbudget (€37,5mln) wordt gereserveerd en zal –in het kader van adaptief programmeren- voor de PAGW-opgave en doelen in de Wieringerhoek beschikbaar blijven tot maximaal een jaar na de vaststelling van de Voorkeursbeslissing; dan vindt besluitvorming plaats over de bestemming van deze middelen voor uitwerking en realisatie van PAGW-doelen. Zes maanden na de Voorkeursbeslissing wordt geïnventariseerd welke voorstellen en/of initiatieven kansrijk zijn.

2.5 MIRT verkenning Wieringerhoek

Met de definitieve voorkeursbeslissing wordt de MIRT-verkenning Wieringerhoek afgesloten. De drie benoemde projecten gaan elk afzonderlijk verder met elk een zelfstandige procedure en besluitvormingstraject, inclusief een eventueel project-MER voor de Klimaatbuffer IJsselmeer. Er volgt dus geen MIRT-planuitwerkingsfase voor de Wieringerhoek als geheel. De MER levert wel de inhoudelijke basis en onderbouwing voor de verdere uitwerking. Voor het resterende bedrag van €15mln wordt een separaat besluitvormingstraject voorbereid.

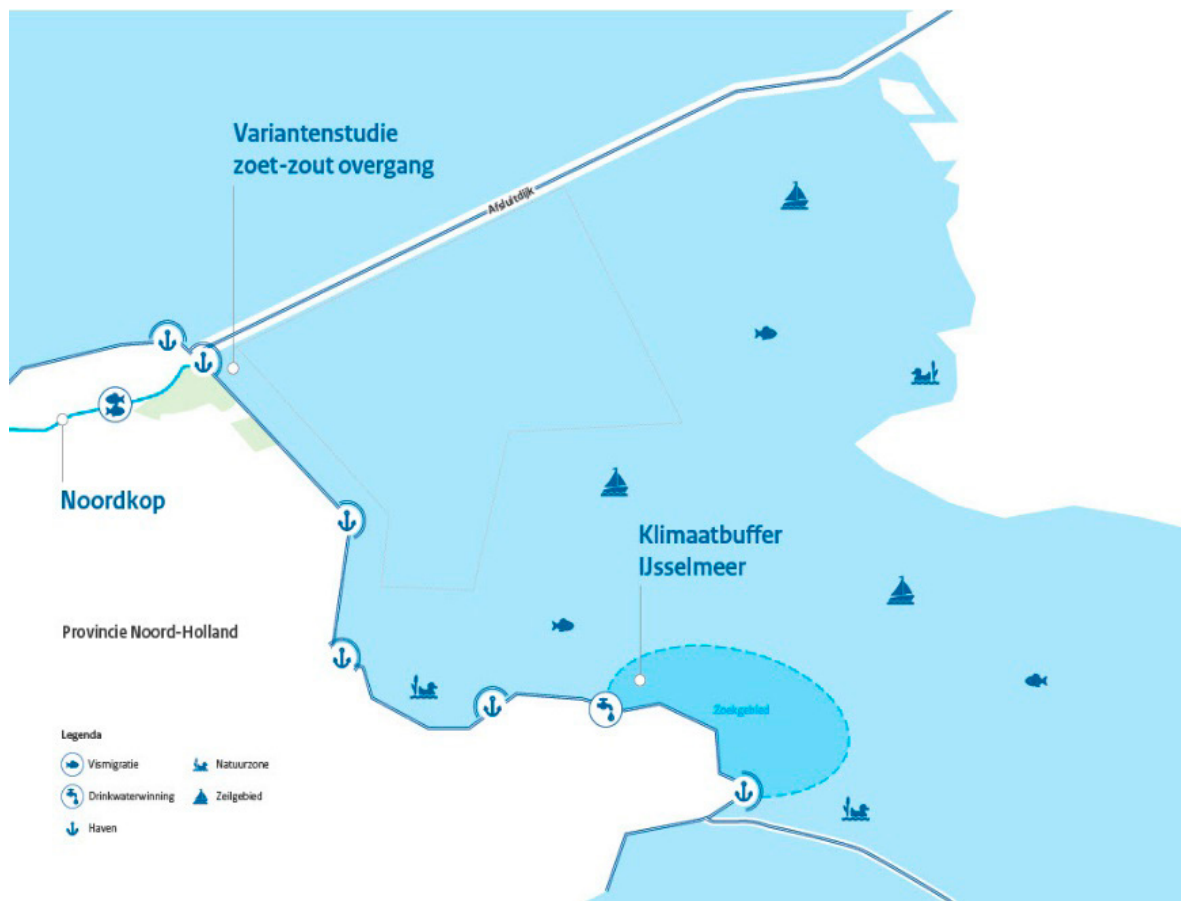
2.6 Toelichting

Voor nadere toelichting over de totstandkoming, afweging en onderbouwing van deze Ontwerp Voorkeursbeslissing wordt verwezen naar:

- Toelichting op de Ontwerp Voorkeursbeslissing Wieringerhoek

De bijlagen bij de Ontwerp Voorkeursbeslissing:

- Milieueffectrapportage (MER) Wieringerhoek
- Kosteneffectiviteitsanalyse (KEA)
- Overige bijlagen van de MER

Figuur 1: Ontwerp Voorkeursbeslissing per onderdeel in kaart gebracht

3 Participatie

Er zijn in totaal 59 zienswijzen ingediend op de Startbeslissing, de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) en de kennisgeving participatie. De Commissie m.e.r. en de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed hebben adviezen uitgebracht. De Nota van Antwoord is gepubliceerd in augustus 2020 en gaat in op alle zienswijzen en adviezen.

Omdat het project de verkenning heeft uitgevoerd in de geest van de Omgevingswet, wordt een open planproces gevoerd. Het project Wieringerhoek anticipeert op de Omgevingswet. Gedurende de verkenningsfase is daarom breed ingezet op verschillende vormen van participatie. Deze zijn nader toegelicht in de Toelichting op de Ontwerp Voorkeursbeslissing. Deze verkenning wordt afgerond met een publieksconsultatie waarin eenieder zijn mening over deze plannen kan geven.

3.1 Reageren?

Deze Ontwerp Voorkeursbeslissing ligt tezamen met de Toelichting op de Ontwerp Voorkeursbeslissing, het MER en de overige bijlagen en rapporten, ter consultatie voor een periode van 6 weken. Een reactie wordt gevraagd op de onderdelen in de Ontwerp Voorkeursbeslissing, welke aandachtspunten er zijn voor het vervolg en hoe de indiener daarin betrokken wil worden. Zienswijzen kunnen worden gestuurd van vrijdag 16 december 2022 tot en met donderdag 26 januari 2023 via het Platform Participatie: www.platformparticipatie.nl. Tijdens deze periode kan iedereen die dat wenst reageren op de inhoud van de stukken door het indienen van een schriftelijke of mondelinge reactie.

4 Uitgebreide beschrijving onderdelen Ontwerp Voorkeursbeslissing

4.1 Verdere uitwerking zoete ecotopen rond Klimaatbuffer IJsselmeer (met PWN)

De reservering is bestemd voor de ontwikkeling en de aanleg van een areaal voor natuurontwikkeling (zoete ecotopen), dat wordt gecombineerd met door PWN te realiseren voorraadbekkens ten behoeve van de drinkwatervoorziening in het IJsselmeer. De voorraadbekkens (20 à 30 meter diep en een totaal oppervlak van circa 100 hectare) worden ontwikkeld in combinatie met circa 100 à 200 hectare zoete ecotopen. De beoogde locatie voor de Klimaatbuffer IJsselmeer is ten oosten van PWN te Andijk (Noord-Holland), nabij de huidige inlaat van water uit het IJsselmeer.

PWN heeft op 27 oktober 2021 middels een intentieverklaring de intentie uitgesproken om een financiële bijdrage te leveren aan de Klimaatbuffer IJsselmeer. Daarnaast zal aanvullende financiering nodig zijn voor de bekostiging van het project (totale raming ca. €169mln). De rijksbijdrage van maximaal €15mln voor zoete ecotopen rond de Klimaatbuffer IJsselmeer wordt gereserveerd op voorwaarde dat er een jaar na het nemen van de Voorkeursbeslissing zicht is op financiering van het gehele project.

Doelbereik

De Klimaatbuffer levert op de volgende manieren een bijdrage aan de PAGW-doelen van het project Wieringerhoek:

- *Aanleg zoete ecotopen*

Met de aanleg van diepe bekkens komt grond vrij die gebruikt kan worden voor het aanleggen van circa 100 à 200 hectare ondieptes. Door werk met werk te maken kunnen op deze manier veel meer hectares natuur worden gerealiseerd met het beschikbare budget. In deze ondieptes kunnen verschillende types zoete ecotopen (overstromingsgrasland, helofytenmoeras en ondieptes met ondergedoken waterplanten) worden ontwikkeld. Een deel van de ondieptes zal omdijk om het bekken worden aangelegd. Via de natuurlijke zuiverende werking leveren deze ecotopen mogelijk ook een bijdrage aan het verbeteren van de waterkwaliteit in het beginproces van de drinkwaterproductie. De overige ondieptes zullen langs de buitenrand van de klimaatbuffer worden aangelegd en zorgen voor een goede landschappelijke inpassing en connectiviteit met het open water.
- *Bescherming waterkwaliteit en zoutbeheersing*

PWN is de gebruiker van het IJsselmeerwater met de meest kritische waarde voor zoutgehalte (jaargemiddelde 150 mg/l). Met de klimaatbuffer kan PWN een voorraad zoet water opbouwen die geschikt is voor de productie van drinkwater. In het bekken wordt selectief zoet water ingelaten als het water in het IJsselmeer van goede kwaliteit is. Dat zorgt voor voldoende beschikbaarheid van kwalitatief goed water in de buffer, wanneer de waterkwaliteit in het IJsselmeer niet toereikend is (bijvoorbeeld vanwege een te hoog zoutgehalte). Omdat inname voor drinkwaterproductie de meest kritische watervrager is en hiermee beter wordt beschermd tegen een verziltend IJsselmeer hoeft er in droge periodes bij Den Oever wellicht minder zoetwater te worden gespuid om zoutindringing tegen te gaan. In combinatie met het eigen

peilbeheer van de klimaatbuffer (wat dieper kan uitzakken dan het IJsselmeer) wordt met de klimaatbuffer een vergrote zoetwaterbeschikbaarheid voor zowel PWN als voor andere watervragers gerealiseerd. Het biedt daarmee een handelingsperspectief voor de zoetwaterknelpunten uit de Stresstest IJsselmeergebied.

Vervolgprocedure

De Klimaatbuffer IJsselmeer gaat verder als een zelfstandig samenwerkingsproject onder trekkerschap van PWN met regio en Rijk. Hiervoor zal niet langer de PAGW/MIRT-procedure Wieringerhoek worden gevolgd maar een zelfstandige procedure worden gestart.

4.2 Financiële bijdrage: Project Verbetering natte infrastructuur Noordkop (door HHNK)

Het project Noordkop is een project van Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (HHNK). De bijdrage van €5mln aan het project (totaal geraamd op €38mln) met de hierboven beschreven maatregelen is een efficiënte, effectieve en snelle mogelijkheid om een deel van de doelen van het project Wieringerhoek met bestuurlijk draagvlak te bereiken.

Initiatiefnemer en belangrijkste financier is het Hoogheemraadschap. Daarnaast is er financiering vanuit het Waddenfonds en de provincie Noord-Holland. HHNK zal het project verder uitwerken en realiseren. Met de bijdrage van €5mln is het totale bedrag beschikbaar en is het project, inclusief de hierboven genoemde onderdelen, volledig te realiseren.

Doelbereik

Het project Noordkop zorgt voor een betere ecologische verbinding tussen de Waddenzee, het Noord-Hollandse achterland en het IJsselmeer, en voor een grotere diversiteit aan ecotopen. De Noordkop richt zich op de Amstelmeerboezem tussen de spuisluis Oostoever bij Den Helder en de Stontelersluis bij Den Oever aan het IJsselmeer. Met de bijdrage van €5mln worden bijgedragen aan het PAGW-doelbereik binnen project Noordkop.

De redenen om vanuit het PAGW-project Wieringerhoek bij te dragen aan het project Noordkop zijn:

- de mogelijkheid om op korte termijn een zoet-zoutovergang te realiseren;
- de gewenste mogelijkheid voor een vismigratieroute Waddenzee-IJsselmeer-Rijn;
- de Stontelerkeersluis, onderdeel van de Noordkop, krijgt een vispassage. Dit is de meest logische plek voor het versterken van de verbinding tussen IJsselmeer en het Amstermeerkanaal in de Kop van Noord-Holland;
- de door het project Wieringerhoek gewenste zoete ecotopen worden aangelegd in het project Noordkop. In het Amstermeerkanaal komen paai- en opgroeigebieden voor vissen die door de vispasseerbaarheid van de Stontelerkeersluis ook bij het IJsselmeer kunnen komen.

Vervolgprocedure

In een bestuursovereenkomst worden de afspraken vastgelegd behorende bij de financiële overdracht. De nadere uitwerking van de maatregelen en het doorlopen van de (wettelijke) procedures voor project Noordkop zullen uitgevoerd worden door HHNK. Er zullen in het kader van het PAGW-project Wieringerhoek geen nadere stappen genomen worden. Met deze subsidiëring stopt daarmee ook de MIRT-procedure voor dit onderdeel.

4.3 Vervolgstudie: zoet-zoutovergang i.c.m. zoutbeheersing Den Oever (RWS)

De toevoeging van een zoet-zoutovergang bij Den Oever aan de zijde van het IJsselmeer, is belangrijk voor zowel het ecologisch systeem van het IJsselmeer als de migratie van vissen in het gehele Rijnsysteem tot aan Zwitserland. Bij een zoet-zoutovergang is ruimte voor de bijbehorende ecotopen van een systeem met een geleidelijke zoet-zoutovergang. De vormgeving moet zorgvuldig gebeuren zodat een bijdrage wordt geleverd aan verbetering van de zoutbeheersing en de zoetwatervoorraad beschermd blijft. Daarom is het noodzakelijk en efficiënt om beide opgaven integraal te ontwerpen. Eens te meer omdat onder het Deltaprogramma Zoetwater fase II reeds budget is gereserveerd voor het beheersen van zoutindringing bij het sluiscomplex in Den Oever. Daarom wordt voor de gecombineerde opgave gestart met een variantenstudie.

Doelbereik

De redenen voor de verdere studie zijn:

- de Stevinsluizen bij Den Oever vormen een belangrijke verbinding tussen de Waddenzee en het IJsselmeer. Deze locatie biedt een uitgelezen mogelijkheid voor het realiseren van een ecologisch waardevolle zoet-zoutovergang. Een verdiepende variantenstudie is noodzakelijk, waarbij tevens de studieresultaten van vergelijkbare projecten zoals de vismigratierivier Kornwerderzand maximaal worden benut;
- in 2018 is duidelijk geworden dat het IJsselmeer tijdens perioden van langdurige droogte of watertekort kwetsbaar is voor verzilting. Vanuit het Deltaprogramma Zoetwater fase II is daarom budget uit het Deltafonds (€15,4mln) gereserveerd voor het treffen van maatregelen bij de spuissluizen van Den Oever in de periode 2022-2027. Er zijn meerdere oplossingen denkbaar (vergroting van de hevel, benutten van aan te leggen pompen, vergroten van de zoutkuil, etc.).
- Een zoet-zoutovergang en de beheersing van zoutindringing, op dezelfde locatie, kunnen elkaar versterken.

Vervolgprocedure

Voor dit onderdeel dient er nadere studie plaats te vinden naar een goede oplossing voor de zoet-zoutovergang in combinatie met maatregelen die de zoutindringing beperken en beheersen.

Omdat beheersing van zoutindringing en een zoet-zoutovergang elkaar kunnen versterken wordt de PAGW opgave meegenomen in de variantenstudie die uitgevoerd wordt door Rijkswaterstaat in opdracht van het Deltaprogramma Zoetwater. Afhankelijk van de uitkomst van deze variantenstudie wordt de vervolgprocedure vastgesteld. Deze MIRT-verkenning en het bijbehorende MER blijft de inhoudelijke basis voor de variantenstudie. Er volgt voor dit onderdeel geen PAGW/MIRT-planuitwerkingsfase.

4.4 Nader te bestemmen financiële reservering

Met de drie beschreven onderdelen wordt niet het volledige bedrag van €37,5mln bestemd voor het behalen van het doelbereik (MIRT-Startbeslissing, nov. 2019). Daarvan blijft €15mln voorlopig gereserveerd voor het doelbereik van project Wieringerhoek. Het budget zal –in het kader van adaptief programmeren- voor de PAGW-doelen in de Wieringerhoek beschikbaar blijven tot maximaal een jaar na de vaststelling van de Voorkeursbeslissing; dan vindt besluitvorming plaats over de bestemming van deze middelen voor uitwerking en realisatie van PAGW-doelen. Hiervoor zal worden aangesloten bij initiatieven die voortvloeien uit reeds uitgevoerd onderzoek bijdragend aan de PAGW-doelen en gesitueerd in het zoekgebied van de Wieringerhoek.

5 Toelichting totstandkoming Ontwerp Voorkeursbeslissing

2017-2019

In 2017 heeft een pre-verkenning plaatsgevonden die de onderbouwing leverde voor de ecologische opgave van het IJsselmeergebied. Dit leverde de basis voor de doelstelling voor het project Wieringerhoek.

In een open planproces zijn samen met alle betrokken stakeholders vier onderzoeksalternatieven opgesteld. De MIRT-Voorkeursbeslissing zou op voorhand a) een combinatie van de meest kansrijke elementen van de onderzoeksalternatieven zijn en b) de opgave zou niet in een keer kunnen worden gerealiseerd. Dit is conform door het MIRT gewenste adaptief programmeren.

2020

De vier onderzoeksalternatieven zijn in het Milieueffectrapport uitgewerkt en beoordeeld. Daarnaast is gekeken of de opgave van de Wieringerhoek te combineren is met andere ontwikkelingen/projecten in het gebied. Er is een tussenstap gemaakt om een selectie te maken tussen elementen die afvielen en elementen die kansrijk zijn. Dit was de eerste trechtering. De overgebleven kansrijke elementen zijn samengevoegd in een ecologisch eindbeeld.

2021

Dit ecologisch eindbeeld oversteept het beschikbare budget (€37,5mln) van het project Wieringerhoek. Daarom vond een tweede trechtering plaats waarbij uit dit ecologisch eindbeeld de onderdelen zijn gekozen die a) veel draagvlak hebben en b) het meeste ecologisch doelbereik zouden genereren voor het beschikbare budget.

Het toevoegen van ontbrekende ecotopen, een geleidelijke zoet-zoutovergang en het bijdragen aan de zoutbeheersing is op veel manieren mogelijk. Een aantal locaties of oplossingen is niet opgenomen in het Ontwerp Voorkeursbeslissing vanwege gebrek aan doelbereik, dan wel effecten op de leefomgeving of haalbaarheid en wordt binnen dit PAGW project niet verder onderzocht, namelijk:

- eilanden ver van de kust;
- grootschalige uitbreiding van De Kreupel;
- velden met waterplanten, die niet verbonden zijn aan de overige ecotopen in de natuurlijke verlanding;
- zoet-zoutovergang in de Waddenzee;
- land-waterovergang tussen Medemblik en Oude Zeug;
- land-water- en zoet-zoutovergangen langs de Wieringerkust;
- zon-op-achterevers;
- Buitendijks plan 'Duurzaam Leefbaar'.

In de toelichting op de Ontwerp Voorkeursbeslissing worden de resultaten van het MER, de onderbouwing van de selectie van kansrijke elementen, de financiële overwegingen en de organisatie van de vervolgfasen nader toegelicht.

Dit is een uitgave van

Rijkswaterstaat

www.rijkswaterstaat.nl
0800 - 8002

November 2022